

7. Райс Э., Траут Дж. Маркетинговые войны. — СПб.: Питер, 2000. — 254 с.
8. <http://investway.in.ua>
9. <http://marketing-ua.com>
10. <http://rekmar.com.ua>
11. <http://biztimes.ru>

Стаття надійшла до редакції 12.03.2011

УДК 338

А. М. Безус, канд. техн. наук, доц.,
декан економічного факультету,

Л. А. Гнатенко, здобувач кафедри менеджменту,
Академія муніципального управління, м. Київ

ВПЛИВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуто роль, функції, а також важелі впливу функціонування залізничного транспорту на стан економіки країни.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: економіка, залізничний транспорт, роль і функції транспорту.

АННОТАЦИЯ. В статье рассмотрена роль, функции, а также рычаги влияния функционирования железнодорожного транспорта на состояние экономики страны.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: экономика, железнодорожный транспорт, роль и функции транспорта.

SUMMARY. The role, functions, and influence of functioning of railway transport on the national economy has been considered.

KEY WORDS: economy, railway transport, a role and functions of transport.

Постановка проблеми. Результати роботи залізничного транспорту займають вагоме значення в структурі сучасної економічної системи та загальних тенденції розвитку України. Це підтверджується тим, що залізничний транспорт забезпечує внутрішні та зовнішні транспортно-економічні зв'язки країни та потреби населення у перевезеннях. Діяльність залізничного транспорту як частини єдиної транспортної системи країни сприяє нормальному функціонуванню всіх галузей суспільного виробництва, соціальному й економічному розвитку та зміцненню

обороздатності держави, міжнародному співробітництву України.

Сьогодні державний залізничний транспорт займає провідне місце серед інших видів транспортного комплексу, його питома вага в загальному вантажообігу усіх видів транспорту становить 85 %, а в загальному пасажирообороті — 56 %. Відіграючи величезну роль у функціонуванні і розвитку транспортного ринку України, залізничний транспорт є однією з найважливіших галузей виробничої інфраструктури національної економіки, має істотне значення для забезпечення господарських і міжобласних зв'язків, а також для зростання добробуту українського народу. Але попри високе значення, у роботі залізничного транспорту є низка невирішених проблем: високий рівень зношення рухомого складу і матеріально-технічної бази, критичний рівень фінансування галузі, мінімальний рівень залучення інвестицій, низька швидкість перевезень (порівняно із європейськими стандартами), постійне збільшення частки транспортної складової у собівартості продукції, змінний ступінь державного регулювання залізничного сектору економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних і практичних проблеми транспорту та промисловості, питань з оцінки функціонування та розвитку транспортних систем, системи показників ефективності та їх критеріїв знайшли відображення в працях таких вчених та спеціалістів, як: Г. Кірка, О. Ложачевська, М. Макаренко, В. Ільчук, Т. Хачатуров, Є. Сич, Д. Тимоха та ін. Але і в теперішній час вирішення проблем розвитку транспорту є актуальним та потребує державного регулювання ефективності функціонування та розвитку залізничного транспорту для національного господарства, а також визначення ступеня впливу та економічних змін щодо результатів діяльності залізничного транспорту для економіки.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ролі залізничного транспорту в економічному розвитку України, теоретичне розкриття функції транспорту щодо розвитку економіки країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відіграючи величезну роль у функціонуванні і розвитку транспортного ринку України, залізничний транспорт є однією з найважливіших галузей виробничої інфраструктури національної економіки, має істотне значення для забезпечення господарських і міжобласних зв'язків, а також для зростання добробуту українського народу. Це пояснюється поширеністю залізничного транспорту, його можливостями обслуговувати виробничі галузі господарства і задо-

вільняти потреби населення в перевезеннях, незалежно від погоди, практично в усіх кліматичних умовах і в будь-яку пору року. Саме тому, не зважаючи на відносно стрімкий розвиток автомобільного, повітряного і водного транспорту, залізничний транспорт залишається основним засобом переміщення вантажів і масових верств населення.

Залізнична транспортна система — це сукупність функціонально взаємозалежних технічних засобів і технічного персоналу, призначена для здійснення в регламентованих умовах перевезень вантажів і пасажирів залізницями. Залізнична транспортна система України величезна за своїми масштабами і довжиною, вона з'єднує в один транспортний комплекс всі області України і функціонує одночасно в різних кліматичних, інженерно-геологічних умовах і з найрізноманітнішим рельєфом місцевості. У залізничній транспортній системі виділяються дві підсистеми: технологічна і технічна [2].

Залізниця — державне територіально-галузеве об'єднання, до складу якого входять підприємства, установи й організації залізничного транспорту і яке, при централізованому управлінні, здійснює перевезення пасажирів та вантажів у визначеному регіоні транспортної мережі [1].

До інфраструктури залізничного транспорту входять підприємства залізничного транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів і вантажів, рухомий склад залізничного транспорту, залізничні шляхи сполучення, а також промислові, будівельні, торговельні та постачальницькі підприємства, навчальні заклади, технічні школи, дитячі дошкільні заклади, заклади охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, культури, науково-дослідні, проектно-конструкторські організації, підприємства промислового залізничного транспорту та інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують його діяльність і розвиток. При цьому інфраструктура виконує такі важливі функції, як: функція забезпечення, яка полягає у створенні умов для переміщення ресурсів (пасажирів і вантажів) у часі і просторі; регулююча функцію, яка полягає у здійсненні впливу на характер та якість функціонування окремих елементів інфраструктури та регулюванні їх взаємодії.

Транспортний комплекс України являє собою одну з найбільших галузей економіки. Він включає більше 200 тис. км наземних шляхів сполучення з величезною кількістю розмаїтості рухомого складу, будинків і споруд. У транспортній галузі на сьогодні функціонує понад 2 тис. державних підприємств, установ і організа-

цій, 30 діючих аеропортів, 20 державних морських торгових портів, 10 річкових портів, 6 залізниць, більше 40 авіа- та 150 судноплавних компаній різних форм власності, понад 16,2 тис. суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність на ринку автотранспортних перевезень. На транспорті працюють понад 977 тис. чол., зосереджено більше 1023 млрд грн. основних виробничих фондів, або понад 12 % вартості фондів країни. Частка транспортних витрат у вартості продукції промисловості і сільськогосподарства оцінюється цифрою порядку 12—18 %, досягаючи для деяких вантажів 40 % і більше. Питома вага вантажного транспорту у валовому внутрішньому продукті України становить 11,3 %.

Залізничний транспорт — одна з важливих базових галузей економіки України, що забезпечує її внутрішні та зовнішні транспортно-економічні зв'язки і потреби населення у перевезеннях. Діяльність залізничного транспорту як частини єдиної транспортної системи країни сприяє нормальному функціонуванню всіх галузей суспільного виробництва, соціальному й економічному розвитку та зміцненню обороноздатності держави, міжнародному співробітництву України.

Аналіз рейтингових оцінок роботи основних видів транспорту загального користування показує, що залізничний транспорт України займає провідне місце в забезпеченні потреб виробничої сфери та населення в перевезеннях. В загальному вантажообігу та пасажирообігу всіх видів транспорту він складає значну питому вагу (табл. 1, 2). Тому в процесі його пристосування до зовнішнього середовища, де відбуваються економічні та соціально-суспільні трансформації, формуються основи ринкової економіки, має надзвичайно важливе значення.

Таблиця 1

РОЗПОДІЛ ВАНТАЖООБІГУ ЗА ВИДАМИ ТРАНСПОРТУ, (%) [3]

Період Вид транспорту	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Залізничний	45	47	49	49	47	49	51	51	50
Автомобільний	5	5	6	6	7	8	9	11	12
Трубопровідний	47	45	42	42	42	39	36	35	36
Водний	3	3	3	3	3	4	4	3	2
Авіаційний	0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Всі види транспорту	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Таблиця 2

**ІНДЕКСИ ОБСЯГУ ВІДПРАВЛЕННЯ ПАСАЖИРІВ (ПАСАЖИРООБІГУ)
ЗА ВИДАМИ ТРАНСПОРТУ, (%) [3]**

Період Вид транспорту	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Залізничний	86	86	75	68	67	67	67	67	64
Автомобільний	42	31	45	45	46	48	50	52	48
Морський	24	30	14	37	43	42	29	28	24
Водний	25	23	13	26	30	54	21	20	17
Авіаційний	13	8	22	22	26	29	33	42	35

Аналізуючи дані табл. 1 і 2, можна зробити висновок, що в сучасних умовах і в подальшому залізничний транспорт займає і буде займати лідируюче положення в обсягах перевезень. Це лідерство обумовлене високою провізною здатністю залізничних шліхів, надійністю перевезень, порівняно низькою собівартістю, незалежністю від кліматичних умов і мінімальним забрудненням навколишнього середовища. Як видно з табл. 1, у перевезенні вантажів виділяється залізничний транспорт. Обсяги перевезення вантажів залізничним і трубопровідним транспортом більш-менш стабільні, у той час як усіма іншими видами транспорту ці обсяги не прогресують, або ж скорочуються. Питома вага перевезень залізничним транспортом серед усіх видів транспорту України посідає одне з провідних місць, і нині його частка в загальному вантажообороті всіх видів транспорту України (без урахування трубопровідного) становить для вантажів майже 90 %, а в загальному пасажирообороті — 50 %. Залізничний транспорт завдяки масовості перевезень, низької собівартості й високої продуктивності займає домінуюче положення в країні. Він перевершує всі види транспорту за рівнем провізної спроможності й регулярності роботи. У рамках діючої мережі він має велику територіальну універсальність, хоча вона практично обмежується наявністю рейкової колії. Разом з тим спорудження рейкової колії можливо в будь-якому районі країни.

Транспорт як галузь матеріального виробництва має свої, особливі властивості: транспорт є продовженням процесу виробництва в сфері обігу; сам він не створює нового продукту, тільки переміщує продукцію, створену іншими галузями народного господарства, без цього переміщення процес виробництва не можна вважати закінченим; транспорт є важливою умовою зростання

економічної ефективності суспільного виробництва; без нього не можливе кооперування і спеціалізація, які підвищують продуктивність праці; наприклад: більшість сучасних машинобудівних заводів виробляє продукцію в кооперації з десятками і навіть сотнями інших підприємств які спеціалізуються на виробництві деталей, вузлів, обладнання; продукція транспорту створюється і споживається в процесі переміщення вантажів і людей, тому вона не може накопичуватись і запасатись; завдяки транспорту здійснюється процес територіальної спеціалізації, в результаті якої в окремих районах виробляють ті види продукції, які можуть там вироблятися з мінімальними затратами і споживатись не тільки на місці, а також в інших районах; транспорт має дуже велике оборонне значення.

Значення залізничного комплексу щодо економічного розвитку України визначається такими функціями: переміщення вантажів і пасажирів (внутрішні та міжнародні перевезення); підтримуюче-стимулююча (вплив на ефективність діяльності суб'єктів, що діють на внутрішньому та зовнішньому ринку); логістичнопоєднуюча (взаємодія із іншими видами транспорту з метою створення Єдиної транспортної системи, а також взаємодія із залізницями сусідніх країн для включення в транс'європейський залізничний простір); екологічна (зменшення екологічного навантаження на навколишнє середовище); соціальна (підтримка соціальної сфери, забезпечення безпеки внутрішніх та міжнародних перевезень); структуроутворююча (створення передумов для розширення діяльності на території країни, обслуговування коопераційних зв'язків підприємств, що діють на території однієї та кількох країн); розвиваюча (визначення інноваційної діяльності в промисловому секторі); індикативна (характеристика рівня виробництва та збуту в натуральному вимірюванні як у цілому в економіці держави, так і по окремим товарам, галузях та регіонах, а також характеристика існуючого рівня обслуговування транзитних потоків).

Роль залізничного транспорту для країни, як однієї із складових економіки України, можна розглядати в кількох аспектах. Перший полягає в тому, що він виконує таку важливу функцію, як перевезення пасажирів і вантажів. Завдяки йому щоденно, незважаючи на пору року, погодні умови, час доби велика кількість пасажирів дістається до мети своїх подорожей. Це щоденні поїздки людей до місця праці (перевезення у приміському сполученні), службові і приватні подорожі до інших місць України у міжміському сполученні. Розвиток інтеграційних процесів нашої

країни з країнами близького і дальнього зарубіжжя збільшує кількість людей, які використовують цей вид транспорту при здійсненні міжнародних подорожей.

Другий аспект діяльності галузі полягає в тому, що вона є однією з соціально-значущих для життя країни. По перше, це обумовлене кількістю працівників, які зайняті на підприємствах залізниць. Якщо галузь працює ефективно і прибутково, велика кількість людей своєчасно одержують заробітну платню. Погіршення ситуації в галузі може привести до соціального напруження, яке вийде за її межі і позначитися на житті країни в цілому. По друге, це той об'єм відрахувань до різних державних фондів, які своєчасно сплачують підприємства галузі. Це відрахування до Пенсійного фонду, Фонду соціального страхування, Державного бюджету та інші. А це — своєчасні виплати працівникам бюджетної сфери, пенсій, стипендій студентам та інші соціальні виплати. Ще одна особливість соціального спрямування цього виду транспорту полягає в тому, що він є в деяких районах нашої країни єдиним місцем працевлаштування населення, головним джерелом формування місцевих бюджетів.

Від стану і якості роботи транспорту залежить не тільки перспективи подальшого соціально-економічного розвитку, але й можливість держави ефективно виконувати такі важливі функції, як: захист національної незалежності та безпеки держави, укріплення єдності простору. Забезпечення громадян у перевезеннях, створення умов для вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення ресурсної незалежності та конкурентоспроможності України у глобальному просторі.

Висновки з проведеного дослідження. На сьогоднішній час у центрі економічної політики країни стоїть питання подолання негативних наслідків фінансово-економічної кризи та перехід до стійкого економічного зростання. Це можливо при наявності основних рушійних сил, які здатні на перехідному етапі створити підґрунтя подальшого економічного зростання. Одною з них є транспортний комплекс країни, що відіграє виключну роль у створенні умов модернізації, переходу на інноваційний шлях розвитку та стійке зростання національної економіки та створює підґрунтя її конкурентоспроможності. Від стану і якості роботи транспорту залежить не тільки перспективи подальшого соціально-економічного розвитку, але й можливість держави ефективно виконувати такі важливі функції, як: захист національної незалежності та безпеки держави, укріплення єдності простору, забезпечення потреби громадян в перевезеннях, створення умов для ви-

рівнювання соціально-економічного розвитку регіонів, підвищення ресурсної незалежності та конкурентоспроможності України у глобальному просторі.

Література

1. Кулаєв Ю. Ф. Економіка залізничного транспорту: Навчальний посібник. — Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-поліграф», 2006. — 232 с.
2. Макаренко М. В. Основи управління економічними процесами на залізничному транспорті України: Монографія. — К.: КУЕТТ, 2003. — 478 с.: іл.: Бібліограф. 10 с.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Стаття надійшла до редакції 12.03.2011

УДК 658. 26:664

В. В. Бевз,

Національний університет харчових технологій

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Система управління процесами енергозбереження — це частина загальної системи управління підприємством, яка включає в себе організаційну структуру, функції управління, обов'язки та відповідальність, процедури, процеси, ресурси для формування, впровадження, досягнення цілей політики енергозбереження. Процес управління передбачає дослідження впливу економічних, технологічних і організаційних факторів, які відображають тенденції зміни енергоспоживання на підприємстві.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: управління процесами енергозбереження, функції управління, енергоефективність виробництва, енергозберігаючі технології, інновації.

Система управления процессами энергосбережения это часть общей системы управления предприятием, которая включает в себя организационную структуру, функции управления, обязанности и ответственность, процедуры, процессы, ресурсы для формирования, внедрения, достижения целей политики энергосбережения. Процесс управления предусматривает исследование влияния экономических, технологических и организационных факторов, отражающих тенденции изменения энергопотребления на предприятии.